

ZOUMBOULAKIS GALLERIES

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Zoumboulakis Gallery, 20, Kolonaki square

Zoumboulakis Galleries is pleased to present an exhibition of new work by Xenofon Bitsikas. It has been four years since Bitsikas last exhibited at Zoumboulakis Galleries and the upcoming exhibition concentrates on the same thematic of transparency, of concealment, of diverse layers of meaning.

Bitsikas attempts to create narratives through painting and stages a game in which complete and fragmentary images interact and intervene into one another. He creates double images, one on paper and the other on sheets of rice paper, the latter placed on top of the former. "Parallel worlds" unfold and can be viewed either as a whole or in part depending on how far or how close the viewer stands. Bitsikas is a narrator, his works form a palimpsest of stories, feelings, ideas and prejudice, that are fading and deforming, all patiently waiting to surface and be revealed. The characters and the course of the narration may change but the subject is always the same: the anatomy of the human body and soul.

"C 2005", μικτή τεχνική σε χαρτί και ρυζόχαρτο, 163X114X7cm.

"C 2005", Mix technique on paper and rice paper, 163X114X7cm.

Η συγκεκριμένη ενότητα έρχεται σαν συνέχεια των τελευταίων αναζητήσεων σχετικά με τις έννοιες της διαφάνειας, της επικάλυψης, και των διαφορετικών επιπέδων (layers) που συνεργάζονται στην παραγωγή της εικόνας.

Τα έργα αποτελούνται από δύο επίπεδα: η πρώτη ζωγραφική επιφάνεια είναι από χαρτί, ενώ η δεύτερη από ρυζόχαρτο. Το αποτέλεσμα της υπέρθεσης είναι η παραγωγή διπλής εικόνας που κατά τόπους συγχέεται και διαβάζεται ως μια νέα, ενώ αλλού επικρατεί μία από τις δύο. Τα έργα εμπεριέχουν παράλληλους κόσμους και ο θεατής καλείται να τους αποκαλύψει και να τους ενεργοποιήσει. Με την απομάκρυνση, στο μάτι επικρατεί η πίσω εικόνα, το σχέδιο στο ρυζόχαρτο εξασθενεί, το θάμπωμα του υλικού υποχωρεί και μετατρέπεται σε διαφάνεια. Αντίθετα, προσεγγίζοντας το έργο, το ρυζόχαρτο θαμπώνει και εμφανίζονται ξεκάθαρα οι σχεδιαστικές οργανώσεις στην επιφάνειά του, ενώ η αντίληψη του δεύτερου επιπέδου γίνεται ομιχλώδης.

Η διαδικασία αυτή της επικάλυψης, του σβησίματος που προκαλείται με την υπέρθεση του ενός επιπέδου πάνω στο άλλο, είναι φαινόμενο κοινό, αναπόφευκτο: «...ο ζωγράφος δε ζωγραφίζει ποτέ πάνω σε ένα παρθένο μουσαμά, αλλά σε ένα παλίμψηστο από προϋπάρχουσες ιδέες και προκαταλήψεις που σβήνονται, καθαρίζονται, λειαίνονται αλλά δεν παύουν να δομούν την κατασκευή που τις επικαλύπτει, χωρίς να τις εξαφανίζει». (Gilles Deleuze & Felix Guattari: "¿Qué es la filosofía?", Ed. Anagrama, Barcelona, 1999.)

"L 2005", μικτή τεχνική σε χαρτί και ρυζόχαρτο, 163X114X7cm.
 "L 2005", Mix technique on paper and rice paper, 163X114X7cm.

Ιχνογραφία του κόσμου
 Σχόλια στη ζωγραφική του Ξενοφώντα Μπήτσικα
 Του **Νίκου Γ. Ξυδάκη**

«Τα πράγματα δεν είναι αυτό που φαίνονται». Θα μπορούσαμε ν' αρχίσουμε να βλέπουμε τη ζωγραφική του Ξενοφώντα Μπήτσικα πιπιλίζοντας τον παραισθητικό μαιτρ Φίλιπ Ντικ. Δείχνει και δεν δείχνει· κρύβει και φανερώνει· αφηγείται και αφαιρεί.

Ο ζωγράφος παίζει με την αντιληπτική ικανότητα του θεατή, και παίζει με τη ζωγραφική. Παίζει, εννών: ρισκάρει. Ζωγραφίζει με επιμέλεια, με μαστοριά, κι ύστερα «χαλαί» την εικόνα, επιθέτει μιαν άλλη, μια ιχνογραφία σ' ένα απατηλά διαφανές ρυζόχαρτο, και προσφέρει ένα συνεπίθεμα: όχι δύο εικόνες, αλλά μια τρίτη, που δεν ισοδυναμεί με το άθροισμα των μερών, ισοδυναμεί με τη διαρκώς μεταβαλλόμενη αναχώνευσή τους.

Το παίγνιο θα ήταν μανιέρα, ένα τρικ, από αυτά που συνηθίζουν οι σύγχρονοι εννοιολογίζοντες· ένα πλαδαρό, ακαδημαϊκό σχόλιο για το «τέλος της αναπαράστασης», ας πούμε, αν πίσω από τις επιθέσεις και τις διαθλάσεις δεν διακρινόταν εναργώς, φλογερό, το πάθος για την εικόνα, το πάθος για την απόδοση του βάθους, την απόδοση του βλέμματος και του σώματος, το πάθος για τη ζωγραφική εντέλει. Η ζωγραφική... Κοιτώντας πάλι και ξανά τις συνεπιθέσεις του Μπήτσικα, προσπαθώ να ταξινομήσω, να ονομάσω έστω, τα συναισθήματα, τις αισθητηριακές και μνημονικές αντιδράσεις μου. Δεν είναι εύκολο.

Ο Μπ. είναι βιρτουόζος και λόγιος μαζί. Η καταπλήσσοσα ευχέρεια του χεριού του σαγηνεύει τον θεατή δια μιας, ωστόσο ο ζωγράφος δεν φαίνεται να σαγηνεύεται το ίδιο: «τραβάει» πίσω τη δεξιότητά, το ταλέντο, και βάζει μπροστά τη φαντασία και τον στοχασμό. Ακριβώς όπως επικαλύπτει με τα θαμπά ρυζόχαρτα τη ρωμαλέα ζωγραφική του υποστρώματος.

Ακόμη κι έτσι όμως, με τα παρεμβαλλόμενα εμπόδια, δεν μπορείς να μην παρατηρήσεις τη δύναμη της ζωγραφικής του και τη ζωτική αφομοίωση των παλαιών παραδειγμάτων. Η θεματολογία του είναι, αδρά, ο άνθρωπος, η ανθρώπινη κατάσταση. Σώματα γυμνά, αγκαλιές δύσκολες, αισθησιασμός ομιχλώδης, σαν βασανισμένος, σώματα αποκαρωμένα ή χορτασμένα, σώματα που αντλούν από τις περιδινήσεις και την ορμή του μπαρόκ και του ρομαντισμού, αλλά και από τον ατομικό αναστοχασμό του βιωματικού μοντερνισμού.

Υποθέτεις φτηνά ξενοδοχεία, χλωμούς λαμπτήρες, εφήμερες επαφές, σιωπηλά δράματα, ιδρώτα, τσιγάρα. Υποθέτεις έναν κόσμο νουάρ, μα και τον κόσμο του Μαξ Μπέκμαν, της Νέας Αντικειμενικότητας, του μετέωρου ανθρώπου της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Και μαζί αντηχεί ο δραματικός, ο σκοτεινός ρομαντισμός του Γκόγια, ο υψηλός του Ντελακρουά.

Όλες τούτες οι συνηχήσεις και οι μυθοπλαστικές παρεκβάσεις που υποβάλλονται στον θεατή, ωστόσο, δεν είναι οι μόνες απομένουσες. Ό,τι απομένει είναι η διάθλαση των αλληλεπιθέσεων, η διείσδυση των επιπέδων, τα διαθλασμένα αφηγήματα.

Με μια απλή κίνηση, ο ζωγράφος μισοσκεπάζει την μυθοπλασία, κρύβει τη γοητευτική αφήγηση του σχεδίου του, και κρεμάει εμπρός τους έναν καταρράκτη από άλλα θαμπά σχέδια, μια ημιδιαφανή κουρτίνα δευτέρων αφηγήσεων, που αποκρύπτουν και φανερώνουν. Λες και κρύβει το κάλλος πίσω από ένα πέτασμα νοήματος.

Αλλά και: Η ανθρωπίνη κατάσταση παραείναι περίπλοκη και δραματική για να εξαντληθεί σε ένα επίπεδο γραφικότητας, στη μονοεπίπεδη αναπαράσταση σωμάτων και βλεμμάτων. Ο ζωγράφος άρα διαθλά και επιθέτει, ζωγραφίζει και ξαναζωγραφίζει, διότι αναζητεί το βάθος και τον ενδιάμεσο χώρο. Αναζητεί ένα μη τυπικό προοπτικό βάθος, κι έναν μη ορατό ενδιάμεσο χώρο ανάμεσα στα πράγματα.

Το βάθος όπως το εννοεί ο Τζακομέτι μιλώντας για τον Σεζάν: «Σε όλη του τη ζωή ο Σεζάν έψαχνε το βάθος, που όμως επειδή διαφέρει από το συμβατικό, κάποιοι θεώρησαν ότι τα ισοπέδωσε όλα». Δεν πρόκειται για την εξαφάνιση του ενός αφηγήματος πίσω από το άλλο, το υπερκείμενο πράγμα δεν σβήνει το υποκείμενο. Πρόκειται για το αίνιγμα του Ανάμεσα, αυτού που βρίσκεται ανάμεσα στα πράγματα και μέσα και από τα δύο πράγματα, στο βάθος τους. Το συναρπαστικό βρίσκεται στον δεσμό, στην αμοιβαιότητα, στην εξάρτηση και την αυτονομία ταυτοχρόνως.

Λέει ο Μωρίς Μερλώ-Ποντύ: «Το ζωγραφικό βάθος έρχεται από το άγνωστο για να τεθεί, να βλαστήσει πάνω στο στήριγμα του πίνακα. Η όραση του ζωγράφου δεν είναι πλέον βλέμμα στραμμένο προς τα "έξω", δεν αποτελεί "φυσικο-οπτική" και μόνον σχέση του κόσμου. Ο κόσμος δεν βρίσκεται πια μπροστά του μέσω αναπαράστασης: είναι μάλλον ο ζωγράφος αυτός που γεννιέται μέσα στα πράγματα σαν μέσα από μια συμπύκνωση και συγκέντρωση του ορατού στον εαυτό του· όσο για τον πίνακα, αυτός τελικά δεν μπορεί να αναφέρεται σε οτιδήποτε ανάμεσα στα εμπειρικά πράγματα παρά μόνον υπό την προϋπόθεση ότι είναι πρώτα απ' όλα "αυτοεικονιστικός". Δεν μπορεί να είναι θέαμα κάποιου πράγματος παρά μόνον όντας "θέαμα του τίποτε", παρά μόνον διαρρηγνύοντας το "δέρμα των πραγμάτων" προκειμένου να δείξει πως τα πράγματα γίνονται πράγματα και ο κόσμος κόσμος».

Είπαμε νωρίτερα για βάθος και ενδιάμεσο χώρο. Ας πάμε στον ενδιάμεσο χώρο. Εδώ βλέπω το Ανάμεσα σαν χώρο μετάβασης, σαν μεταβατικό αντικείμενο, όπως το νοηματοδοτεί η ψυχανάλυση, ο Ντόναλντ Γουίνικott λ.χ., και εφαρμοσμένα στην τέχνη ο Πίτερ Φούλερ. Δεν αποδίδω πρόθεση κατασκευής τούτης της έννοιας στον Μπήτσια. Κάθε άλλο. Ο ζωγράφος ορά και οράται, γίνεται μάτι που βλέπει και μάτι που βλέπεται. Αλλά το έργο του τελείται στον ανακουφιστικό ενδιάμεσο χώρο, στη ζώνη του λυκόφωτος ανάμεσα στο συνειδητό και το ασύνειδο, ανάμεσα στο ορατό και το μη ορατό. Ο ενδιάμεσος χώρος είναι, κατά τούτο, ο χώρος της μετουσίωσης του μη ορατού σε έργο τέχνης, σε πράγμα. Και το έργο τέχνης είναι το ανακουφιστικό μετουσίωμα, είναι το πράγμα του πολιτισμού, το έργο του έλλογου όντος που ανασύρει το μη ορατό, το ανέκφραστο, και συνομιλεί μαζί του.

Ενδιάμεσος χώρος... Ας τον δούμε τώρα κι αλλιώς, σαν πράγμα που ζωγραφίζεται, σαν την ύλη, τη σάρκα του φαινομένου κενού. Ας το δούμε με τα μάτια ενός ζωγράφου, του Ζωρζ Μπρακ: «Μα την πίστη μου, μου φαίνεται εξίσου δύσκολο να ζωγραφίσω το χώρο μεταξύ των πραγμάτων, όσο και αυτά τα ίδια τα πράγματα. Ο ενδιάμεσος χώρος μου φαίνεται ότι είναι στοιχείο εξίσου σημαντικό όσο και αυτό που ονομάζουν "αντικείμενο". Η σχέση αυτών των αντικειμένων μεταξύ τους και των αντικειμένων με τον "ενδιάμεσο χώρο" αποτελεί ακριβώς το θέμα.»

Κι ας επιστρέψουμε στον ζωγράφο. Όσα είπαμε αφορούν ένα ξανακοίταγμα, ένα νήμα σκέψης που στριφογυρνά στο μάτι μας αφού έχουμε αφήσει τις ζωγραφιές πίσω μας και πορευόμαστε στον κόσμο. Οι ζωγραφιές μάς ακολουθούν. Τα σώματα, η ανθρωπίδα, ο ιδρώτας, η αποφορά της ανθρωπίνης κατάστασης, οι διαθλάσεις, οι χαραμάδες, οι αμφιβολίες του βλέμματος. Ε, αυτό πια είναι πολύ, είναι σχεδόν σκάνδαλο... Μια ζωγραφική που την κουβαλάς μαζί σου, που την φέρεις και την αναπολείς! Να σκέφτεσαι με το βλέμμα και να ταράζεσαι, σε εποχή που η ζωγραφική, το συχνότερο, χαϊδεύει, κολακεύει, ακκίζεται ή ναρκισσεύεται... Μια ζωγραφική ρωμαλέα και αμφιβάλλουσα, που ερεθίζει τις αισθήσεις και τον νου...

Ο Ξενοφών Μπήτσιας μπορεί να λογαριάζεται στους ανανεωτές της ζωγραφικής μας.

Οκτώβριος 2005

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

-Μωρίς Μερλώ Ποντύ, Η αμφιβολία του Σεζάν. Το μάτι και το πνεύμα.

Μτφ.: Αλέκα Μουρίκη. Αθήνα, 1991.

-Ζωρζ Σαρμπονιέ, Διάλογοι με μοντέρνους ζωγράφους.

Μτφ.: Γεωργία Ζακοπούλου. Αθήνα, 1992.

-Πάουλ Κλέε, Τα Ημερολόγια 1898-1918.

Μτφ.: Γ. Δ. Κεντρώτης. Αθήνα, 1985.

-Πίτερ Φούλερ, Τέχνη και ψυχανάλυση.

Μτφ.: Ηρώ Κανακάκη. Αθήνα, 1988.